

spridning ger (s. 139) eller hur kartan ”Kvinnors ballader: utbredning” (s. 229) skall tolkas ger sig inte automatiskt och förklaras heller inte i omgivande löptext. Några fel värda att nämna har jag inte funnit, däremot reagerar jag på att Tarkiaien utan vidare accepterar *jus primæ noctis* som ett historiskt faktum i Baltikum (s. 91). Att feodalherren på sina håll skulle ha haft lagligt tillträde till den nygifta bondhustrun i bröllopsängan avskrivs av flertalet historiker som en vandrings-sågen. Detta är hur som helst petitesser i ett på alla sätt utomordentligt arbete.

Jonas Nordin

Henrik Knif (red.), *Biografiskt lexikon för Finland, 1: svenska tiden* (Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland & Stockholm: Atlantis 2008). 775 s.

Mellan 1993 och 2007 verkställde Suomen Historiallinen Seura (Finska historiska samfundet) och Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (Finska litteratursällskapet) arbetet med en finsk nationalbiografi, *Suomen kansallisbiografia*. Detta var Finlands största historiska projekt någonsin och arbetet med de 6 000 biografierna involverade omkring 700 författare. Nationalbiografien lanserades i en nätversion 1997 och verket gavs ut i bokform i tio band 2003–2007.

Detta omfattande arbete har legat till grund för en reducerad, bearbetad och i somliga fall kompletterad svenskspråkig variant: *Biografiskt lexikon för Finland*, planerat till fyra volymer. Antalet artiklar har i den svenska utgåvan minskats till omkring 1 600; i gengäld har en del nya biografier tillkommit, främst över gestalter tillhörande Finlands svenska kultur. Bidragen har också bearbetats för att bli mer tillgängliga för läsare utanför Finland. Medan det finskspråkiga verket är uteslutande alfabetiskt ordnat är dess svenskspråkiga motsvarighet epokindelad. Band 1 omfattar tiden före 1809, band 2 storfurstendömet och band 3–4 självständighetstiden.

I en tid då allt fler historiker framhåller nationalstaten som en konstruerad analysram kan ju ett särskilt biografiskt lexikon för Finland före 1809 framstå som övermåttan förlegat. Tveklöst ligger det också något konstruerat i urvalet. I gengäld kan sägas att historia inte bara är det som skedde där och då, det är även det som sker här och nu. Den finländska nationella ramen kan därför te sig anakronistisk men är icke desto mindre en levande realitet. De svenskar som föddes eller verkade östanhavs före 1809 har således kommit att förknippas med hemlandet och ses därför som mer relevanta när republiken Finland beskådar sin historia. Men att ge efter för denna realitet bidrar också till att cementera en förenklad bild av det nationella förflutna.

Synpunkter av detta slag har redaktionskommittén, under ledning av Henrik Knif, utan tvekan haft under övervägande – och likvisst bortsett från. Den fin-

ländska kopplingen känns onekligen krystad när skalden Sophia Elisabeth Brenner bereds plats med följande motivering: ”Hon var av tysk-svenskt ursprung men har genom sitt äktenskap med Elias Brenner, född i Österbotten, anknytning till Finland”. Till hennes inkluderande har sannolikt även bidragit utgivarnas strävan, uttryckt i förordet, att bereda kvinnor större utrymme än som varit vanligt i äldre biografiska uppslagsverk. För att tillgodose dessa dubbla intressen har man uppenbart tvingats göra ganska långsökta kopplingar: ”Sophia Elisabeth Brenner blev även känd i Finland. Hennes man var mån om att betona sitt österbottniska ursprung. Hans hustru antog, i strid med dåtida sed, sin makes efternamn. [...] Bland hennes dikter återfinns sådana som är tillägnade personer i och från Finland”.

Varje artikel inleds med en sammanfattande ingress och avslutas med formella uppgifter om den biograferades namnbruk, levnadsdata och familjesituation. För konstnärer, författare och andra skapande andar anges viktigare produktion. Avslutningsvis följer käll- och litteraturanvisningar. I det redaktionella förordet framhålls att artikelförfattarna haft lösa förhållningsorder och att de biografiska texterna därför fått skiftande infallsvinklar, som avspeglar författarens personliga ingång till vederbörande person. Biografierna är relativt utförliga – minst en sida dubbelpaltig och litet satt text – men till omfång och anslag är verket mer att jämföra med *Svenska män och kvinnor* än med *Svenskt biografiskt lexikon*.

Bland de biograferade återfinns inte bara personer som fötts eller verkat i Finland (och därmed Sverige); där finns även de som på andra sätt ingår i det kollektiva förflutna eller format bilden av Finland. Till de senare hör den italienske resenären Giuseppe Acerbi, som författade en mycket läst skildring av sin resa till Nordkap 1798–1799. Till de förra hör den ryske generalen Friedrich Wilhelm von Buxhoevden, som ledde ockupationen 1808, och Rysslands kejsarinna Katarina II. Det kan ju förvåna att hon uppträder i ett biografiskt lexikon för Finland. Motivet är att hon härskade över Gamla Finland, det vill säga de östfinska landsdelar som avträdde till Ryssland 1721 och 1743, fortfarande alltså en nationell om än inte helt gängse rationalitet. Ambitionen att biografera alla Finlands regenter och statschefer är i det avseendet konsekvent genomförd.

Hur vida urvalskriterier man än ställer upp kommer skilda brukare ofrånkomligen att sakna olika personer. Själv sörjer jag att Adam Fredenstierna utelämnats. Han föddes i Viborg och var en av författarna till 1720 års regeringsform – faktiskt den ende som efterlämnat vittnesbörd om tillkomstprocessen. Han presiderade i Åbo hovrätt 1758–1768 och var en ledande mösspolitiker. Mest omtalad är han dock för det ”oförgripliga utkast” varmed han 1749 ville locka Elisabet I att attackera Finland och där låta sammankalla en lantdag som skulle få överväga landets framtida ställning. Nog hade han väl platsat även i det begränsade svenska urvalet!

Invändningar av detta slag kan naturligtvis adderas i oändlighet. Till sist

kvarstår likväl slutsatsen att sådana här arbeten är ofantligt nyttiga och kommer att nyttjas flitigt och under lång tid. *Biografiskt lexikon för Finland* utgör inget undantag från den regeln.

Jonas Nordin

Margareta Brundin & Magnus Isberg (red.), *Maktbalans och kontrollmakt – 1809 års händelser, idéer och författningsverk i ett tvåhundraårigt perspektiv* (Stockholm: Sveriges riksdag 2009). 597 s.

När 1809 års författning gick i graven och ersattes av 1974 års regeringsform försvann världens näst äldsta skrivna grundlag. Onekligen är det en skapelse – som bland annat introducerade idag självklara företeelser som tryckfrihet, justitieombudsman och utskottsväsende – väl värd att fira och uppmärksamma. I föreliggande jubileumsantologi tar 14 författare, från olika akademiska ämnesdiscipliner, upp ämnen som mer eller mindre handlar om 1809 års författningshistoriska dynamik.

Konstitutionsutskottets memorial om 1809 års regeringsform inleds med resonemang om att "Fäderneslandets vådor" tvingat Konstitutionsutskottet att snabbt, och kanske inte alltid så grundligt, författa en ny regeringsform. Historikern Mats Hemström skriver inledningsvis om den säkerhetspolitiska bakgrunden till skeendet 1809–1810; hur utsatt Sverige var våren 1809 med att Finland förlorats; hur ryska trupper stod på svensk mark i Västerbotten och hur dansk-franska styrkor hotade västerifrån. Det är en viktig bakgrund för förståelsen av varför kungen Gustav IV Adolf störtades och för att en ny regeringsform måste införas.

I Konstitutionsutskottets memorial fastslås vidare att regeringsformen är skriven i samklang med det "outplånliga Svenska individuella lynnet af manlig stolthet". Historikern och statsvetaren Max Edling behandlar huruvida den amerikanska konstitutionen från 1778 influerade konstitutionsförfattarna på något sätt. Han visar, liksom tidigare forskning, att det inte finns några uttryckliga hänvisningar till de amerikanska förhållandena, även om man ställdes inför liknande problem vad gäller till exempel maktindelning och kontroll. Jag hade gärna sett mer av en konstruktiv jämförelse mellan hur man i Sverige och USA hanterade liknande konstitutionella dilemman utifrån olika typer av samhällen och samhällsproblem. Då hade Edlings artikel haft en tydligare funktion i antologin.

Politiska honnörsord i samtiden var bland annat medborgare, allmän opinion och nation. Det framkommer tydligt i konstitutionsutskottets memorial, där det många gånger hänvisas till dessa modebegrepp, vars betydelser var långt ifrån givna. Historikern Anders Sundin ger begreppen en närmast magisk innebörd och anser dem avgörande för skeendet i det politiska handlingsutrymme som uppstod i förändringsfönstret som det konstitutionslösa politiska läget 1809 onekligen innebar. Jag är skeptisk till detta synsätt. Visserligen är diskurserna och begreppen intressanta